AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search
http://ageconsearch.umn.edu
aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

УДК 339.17
JEL: Q13, Q18

Олександр Маслак

Сумський національний аграрний університет
Україна

РОЗБУДОВА ІНФРАСТРУКТУРИ РИНКУ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

У статті проведено аналіз інфраструктури аграрного ринку України та визначено можливості її використання для заготівлі та збуту органічної продукції. Зокрема розглянуто такі суб'єкти інфраструктури аграрного ринку, як товарні біржі, оптово-продовольчі ринки, сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи. Проведено їх характеристику та розглянуто основні функції. Визначено передумови розбудови інфраструктури ринку органічної продукції.

Ключові слова: *інфраструктура, агропромислові біржі, оптово-продовольчі ринки, обслуговуючі кооперативи.*

Александр Маслак

Сумской национальный аграрный университет
Украина

РАЗВИТИЕ ИНФРАСТРУКТУРЫ РЫНКА ОРГАНИЧЕСКОЙ ПРОДУКЦИИ

В статье проводится анализ инфраструктуры аграрного рынка Украины и определяются возможности ее использования для заготовки и сбыта органической продукции. В частности рассматриваются такие субъекты инфраструктуры аграрного рынка, как товарные биржи, оптово-продовольственные рынки, сельскохозяйственные обслуживающие кооперативы. Проводится их характеристика и рассматриваются основные функции. Определены предпосылки развития инфраструктуры рынка органической продукции.

Ключевые слова: *инфраструктура, агропромышленные биржи, оптово-продовольственные рынки, обслуживающие кооперативы.*

Oleksandr Maslak

Sumy National Agrarian University
Ukraine

THE DEVELOPMENT OF THE ORGANIC PRODUCTS MARKET INFRASTRUCTURE

The development of market infrastructure in agriculture is essential for the formation of

civilized relations between producers and consumers of agricultural products and foodstuffs. The absence of effective market infrastructure reduces the effectiveness of economic entities in agriculture. However, there is a lack of efficient infrastructure market for organic products, which needs further research. According to the research, it was concluded that during the last years organic market is actively developing in Ukraine. During this period, the quantity enterprises, which specialize on manufacturing and marketing of such products increasing. As well as the area where organic products are grown is increasing too. However, there is a need to build infrastructure market for organic products. It is possible to use the existing infrastructure of the agrarian market, including agricultural exchanges, wholesale food markets and agricultural service cooperatives. However, the more appropriate is the creation of new infrastructure projects, including the exchange of Internet sites, specialized pavilions for wholesale food markets and organic marketing cooperatives.

Key words: *organic products, infrastructure, agro exchange, wholesale food markets, service cooperatives.*

Постановка проблеми. Розвиток ринкової інфраструктури АПК є невід'ємною умовою становлення цивілізованих відносин між виробниками та споживачами сільськогосподарської продукції та продовольства. Відсутність дієвої ринкової інфраструктури знижує ефективність діяльності суб'єктів господарювання в агропромисловому комплексі. Така ситуація негативно позначається на собівартості сільськогосподарської продукції, її якості, формуванні цін, фінансовому й інформаційному забезпеченні. Наразі для зберігання та реалізації товарних партій органічної продукції використовують наявну інфраструктуру ринку сільськогосподарської продукції, яка повноцінно не забезпечує потреби операторів цього ринку. Відсутність розбудови організованих каналів збуту продукції, розрізненість дій окремих елементів інфраструктури, ускладнює ефективне формування товаропотоків і забезпечення ринкового ціноутворення.

До того ж, залишається проблемним питанням формування товарних партій органічної продукції та їх систематичне постачання споживачам. Тож виникає потреба у формуванні додаткових ринкових утворень, які мають займатися заготівлею та збутом органічної продукції в дрібнотоварних виробників на кооперативних засадах або реорганізації наявних інфраструктурних об'єктів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості вітчизняного та світового ринку органічної продукції досліджували у своїх працях вчені-економісти: В. Артиш [2], Р. Безус [3, 5], М. Кобець [4], Є. Милованов [1], Г. Чорний [2] та інші. У свою чергу, проблеми розбудови інфраструктури аграрного ринку й окремих її елементів розглянуто в наукових працях Ю. Лупенка, М. Маліка, Л. Молдаван [12] і багатьох інших. Однак наявні проблеми щодо відсутності дієвої інфраструктури ринку органічної продукції зумовлюють необхідність проведення дальших досліджень, що й визначило актуальність обраної теми статті та її мету.

Постановка завдання. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити окремі наукові завдання, а саме: провести аналіз інфраструктури

аграрного ринку України; визначити можливості її використання для заготівлі та збуту органічної продукції; визначити передумови розбудови інфраструктури ринку органічної продукції в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інфраструктура ринку органічної сільськогосподарської продукції та продовольства необхідна для забезпечення ефективного просування продукції від виробника до споживача. Її діяльність передбачає здійснення процесів заготівлі, складування, маркування, перевезення та реалізації продукції. До суб'єктів інфраструктури аграрного ринку належать товарні біржі, оптові ринки сільськогосподарської продукції, агроторгові доми, обслуговуючі кооперативи, мережа роздрібної торгівлі та складського господарства тощо. Для ефективного функціонування ринку органічної продукції слід використовувати наявну та створювати додаткову ринкову інфраструктуру.

Необхідність розбудови інфраструктури ринку підтверджується розширенням масштабів виробництва, асортименту та обсягу споживання органічної продукції. Так, за підсумками 2014 р., в Україні придатними для вирощування органічних культур визначено 400 тис. га сільськогосподарських угідь, які пройшли відповідну процедуру сертифікації (рис. 1) [1, с. 2]. Загалом частка сертифікованих площ, придатних для вирощування органічної продукції, становить близько 1,0 % сільськогосподарських угідь України.

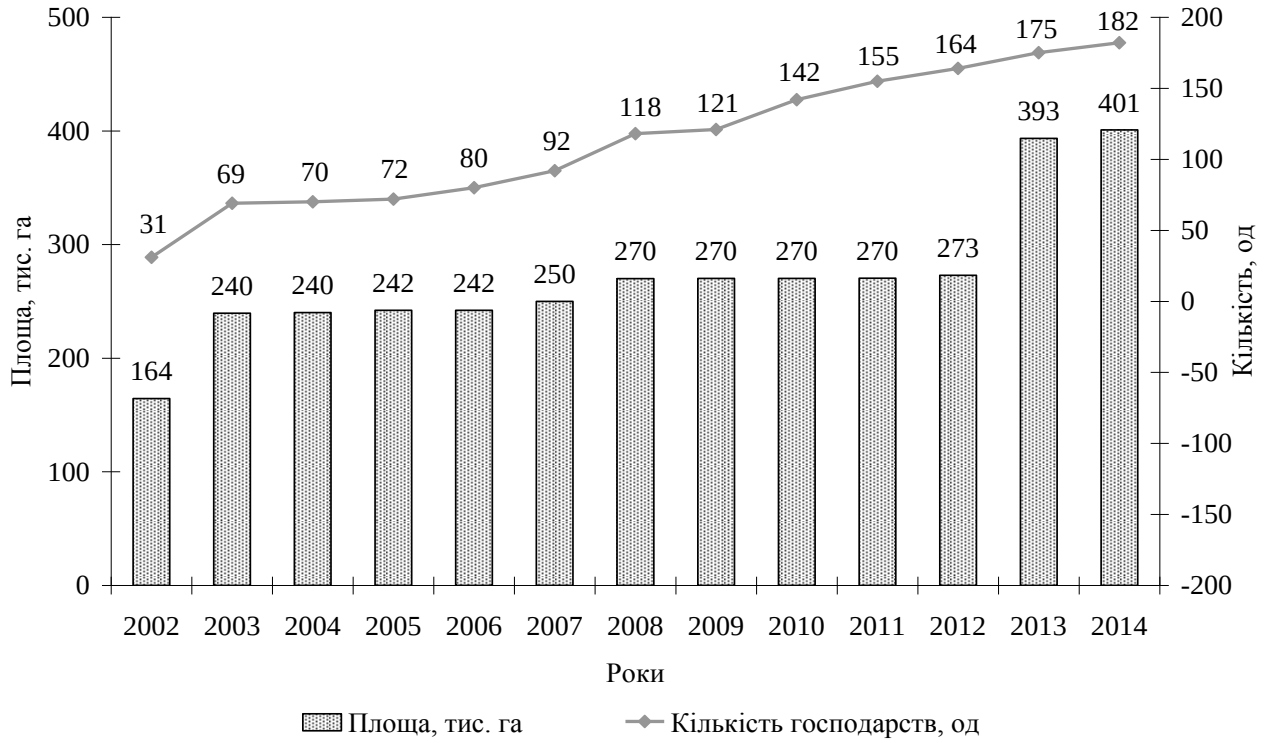

Рис. 1. Динаміка площ і кількості господарств органічного виробництва

Джерело: за даними джерела [7].

За даними IFOAM (International Federation of Organic Agriculture Movements), на початку 2003 р. в Україні було зареєстровано 31 господарство, що мали сертифікати виробників органічної продукції, проте на початку 2014 р.

їх чисельність збільшилася до 182 підприємств [6]. Більшість органічних підприємств розміщено на півдні України (Одеська та Херсонська області), в центрі (Київська, Полтавська, Вінницька та Житомирська області), на заході (Закарпатська, Львівська, Тернопільська та Хмельницька області) та на сході (Запоріжжя та Харківська області) [1, с. 3; 2, с. 23; 3, с. 47; 4, с. 10].

Здебільшого органічні підприємства спеціалізується на вирощуванні зернових, зернобобових та олійних культур. Проте, найбільшим попитом серед органічних продуктів користуються молоко та молочні продукти, м'ясо та м'ясні продукти, овочі та фрукти, соки, крупи та борошно. Реалізація продукції відбувається як через мережу супермаркетів, так і через спеціалізовані магазини, що здійснюють продаж органічних продуктів, а також через торгівельні інтернет-майданчики.

У споживанні продуктів харчування органічна продукція має другорядне значення, що підтверджується дослідженнями Федерації органічного руху України. За підсумками 2014 р. споживання органічної продукції було на рівні 0,30 євро/душу населення. Однак, упродовж останніх років спостерігалася тенденція до зростання цього показника, особливо у великих містах. Якщо у 2007 р. загальне споживання органічних продуктів на внутрішньому ринку України оцінювали в близько 500 тис. євро, то у 2014 р. воно досягло майже 14,5 млн євро [5, с. 59; 7].

Зі збільшенням виробництва та споживання органічної продукції розвивалася інфраструктура цього ринку. Проте вона мала низький рівень функціональності, що проявлялося насамперед у слабкій доступності безпосередніх товаровиробників до організованих каналів збуту, розрізненості дій окремих елементів інфраструктури, відсутності ефективного регулювання товаропотоків і забезпеченні прозорого ціноутворення. До того ж, негативний вплив на функціонування інфраструктури аграрного ринку мав низький розвиток комунікаційної мережі.

Реалізацію органічної продукції можна здійснювати на організованому аграрному ринку шляхом проведення торгів на товарних біржах. На початок 2015 р. в Україні зареєстровано 555 бірж (без урахування фондових бірж та їх філій). Проте у 2014 р. фактичну діяльність здійснювало 146 бірж, з яких універсальних, товарно-сировинних і товарних – 131 біржа, що становило 89,7 % від кількості наявних. При цьому із 24 зареєстрованих агропромислових бірж працювало лише 10. Загальна вартість укладених угод становила 25,7 млрд грн, при цьому з продажу сільськогосподарської продукції – 13,9 млрд грн, продовольчих товарів – 1,7 млрд грн (рис. 2). Таким чином, частка сільськогосподарської продукції та продовольства в загальному товарообороті біржового ринку становила 60,6 %. До того ж, домінували угоди з поставкою в поточному періоді. Тож на умовах спот було укладено 65 % усіх біржових угод, решта – форвардні [8, с. 138; 9, с. 1].

Загалом спостерігається низький рівень активності біржової торгівлі сільськогосподарською продукцією. Якщо у 2014 р. сільськогосподарські

підприємства реалізували продукції на суму 194,6 млрд грн, то частка її реалізації на біржовому ринку становить 7,1 %. При цьому реалізацію органічної продукції на агропромислових біржах взагалі не проводили [10, с. 9].

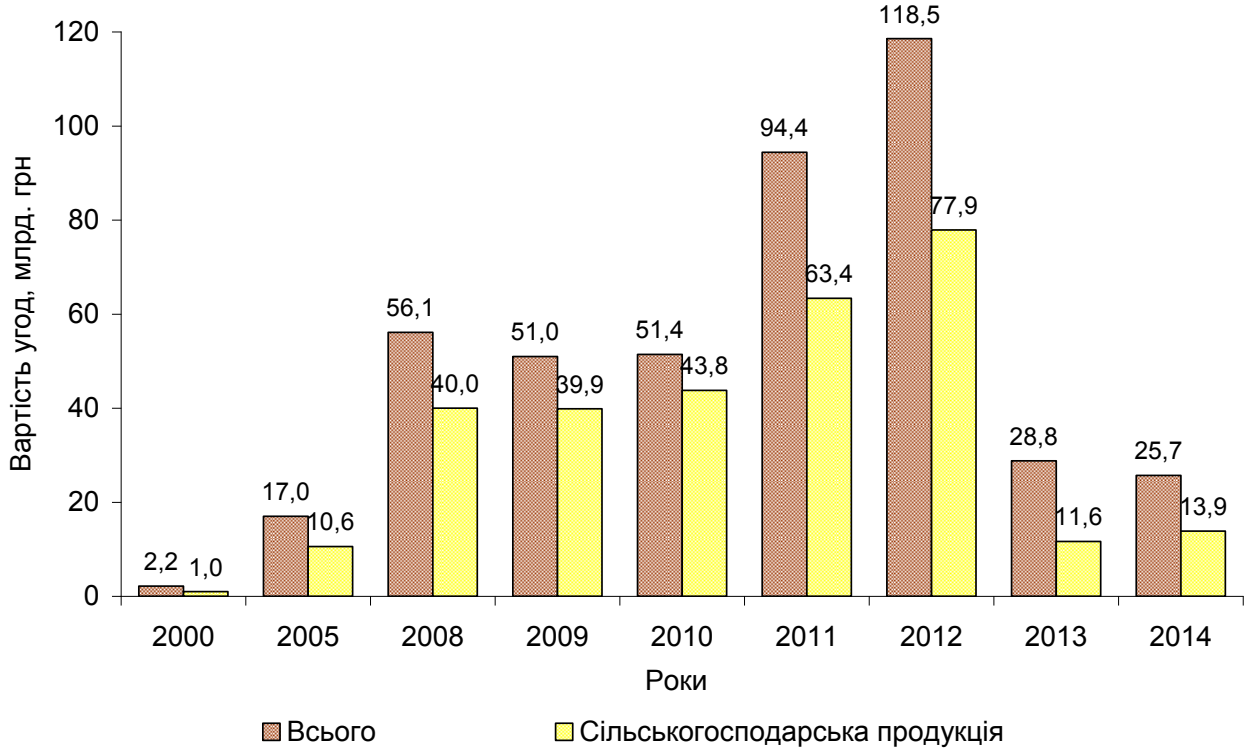

Рис. 2. Динаміка вартості укладених угод на біржовому ринку України

Джерело: за даними джерела [8].

Наразі доцільно створювати інтернет-майданчики, на яких проводити електронні торги з купівлі-продажу органічної продукції. Такі торгівельні майданчики можуть створювати громадські організації або об'єднання виробників, які функціонують на ринку органічної продукції. У свою чергу, необхідно запроваджувати біржову торгівлю органічною продукцією, насамперед на основі забезпечення домінування форвардних й особливо ф'ючерсних угод. Такі торги нададуть можливість знаходження покупця товару, встановлення на товар реальної ціни та планування обсягу виробництва й термінів поставки продукції.

Важливу роль у розвитку інфраструктури ринку органічної продукції мають відігравати сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи, зокрема, заготівельно-збутового спрямування. Такі кооперативи створюють для формування товарних партій продукції з метою оптимізації витрат, пов'язаних зі зберіганням і транспортуванням продукції. Завдяки кооперативам навіть дрібні виробники мають можливість без посередників постачати продукцію в роздрібну мережу або підприємствам оптової торгівлі й одержувати вищу ціну за власну продукцію. Особливо нагальна потреба є в оптових постачальниках плодоовочевої продукції, яка швидко псується. Тож, такі заготівельно-збутові кооперативи могли б формувати партії картоплі, овочів, ягід, фруктів для їх

дальшої реалізації безпосередньо на оптово-плодоовочевих ринки. Для прикладу, у країнах ЄС фермери реалізують через власні кооперативи на внутрішньому та зовнішньому ринках понад 60 % виробленої ними продукції, у Скандинавських країнах – 80 %, у Японії та Китаї – 90 % [11, с. 287; 12, с. 8].

До важливих елементів інфраструктури ринку сільськогосподарської продукції належать оптові продовольчі ринки, які розташовують зазвичай неподалік великих промислових міст з метою забезпечення населення продукцією місцевого виробництва та завезеної з інших регіонів (країн). Оптові продовольчі ринки створюють умови швидкого надходження продукції фермерів і підприємців до роздрібної мережі, обмежуючи посередників. Важливо, що такі ринки формують оптові партії сільськогосподарської продукції на основі залучення великої кількості фізичних і юридичних осіб – сільськогосподарських товаровиробників. До того ж, стимулюють покращення якості продукції, здійснюють її сортування й пакування, проводять моніторинг попиту й пропозиції та розповсюджують відповідну інформацію між виробниками і споживачами.

Прикладом ефективного функціонування оптових продовольчих ринків уже чимало років є гуртовий продуктовий ринок «Шувар» у Львові, що розміщений на території 20 га. Постачальниками ринку, з якими ця структура активно співпрацює, є велика кількість великих, середніх і дрібних товаровиробників, включаючи й особисті господарства населення. Ринок «Шувар» – це складний інфраструктурний багатофункціональний логістичний комплекс, що забезпечує заготівлю, складування, зберігання, сортування й оптову цілодобову торгівлю різними видами сільськогосподарської продукції.

У 2011 р. введено в дію в Києві оптовий ринок «Столичний». Щодобова реалізація плодоовочевої продукції (з першої черги ринку) становить 3 тис. т, а ціни на неї значно нижчі порівняно з іншими торговими майданчиками. На цьому ринку передбачається організувати інтернет-торгівлю, що сприятиме формуванню реальних цін на продукцію, збалансуванню попиту й пропонування, а також даватиме змогу сільськогосподарським товаровиробникам брати участь в он-лайн торгах з продажу власної продукції.

Разом з тим, оптові ринки в обласних центрах, великих промислових містах орієнтовані здебільшого на заготівлю сільськогосподарської продукції великими партіями. Тому на районному адміністративно-територіальному рівні необхідно розвивати торгівлю дрібними партіями товарів на оптово-роздрібних ринках для місцевих споживачі продукції.

Таким чином, на регіональному рівні інфраструктура ринку сільськогосподарської продукції може сформуватися як цілісна мережа відокремлених, але технологічно поєднаних структур від нижчого до вищого організаційних рівнів, а саме: заготівельно-збутові кооперативи – оптово-роздрібні ринки районних центрів – оптові ринки регіонального рівня. У свою чергу, сукупність оптових регіональних ринків утворює національний ринок сільськогосподарської продукції, насамперед плодоовочевої продукції, що є

одним із дальших напрямів розвитку інфраструктури аграрного ринку.

В Україні статус оптового ринку сільськогосподарської продукції отримало дванадцять юридичних осіб, що реалізують проекти з розбудови їх інфраструктури, зокрема у Львівській, Київській, Запорізькій, Одеській, Харківській, Рівненській, Луганській, Миколаївській областях та по два ринки в Херсонській і Донецькій областях. Ці ринки працюють в єдиному інформаційному просторі. Таким чином, відбувається постійний обмін інформацією стосовно попиту та пропозиції на кожну товарну позицію. У перспективі необхідно на таких ринках створювати окремі павільйони для продажу органічної продукції за основними товарними групами, враховуючи зональну спеціалізацію її виробників.

У свою чергу, однією з умов ефективного функціонування аграрного ринку та зокрема ринку органічної продукції, є проведення спеціальними службами його моніторингу на державному рівні. Їх діяльність передбачає збір, обробку та розповсюдження ринкової інформації серед державних органів управління та зацікавлених суб'єктів господарювання. Така інформація необхідна для прийняття рішень щодо державного регулювання ринку та маркетингових рішень учасників аграрного ринку.

Висновки. Ринок органічної продукції в Україні активно розвивається. Упродовж останніх років спостерігається збільшення кількості господарств, які здійснюють виробництво та збут такої продукції. Збільшуються площі під вирощуванням органічної сільськогосподарської продукції. Разом з тим виникає потреба у розбудові інфраструктури ринку органічної продукції. Можливим для цього є використання наявної інфраструктури аграрного ринку, зокрема агропромислових бірж, оптово-продовольчих ринків і сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів шляхом створення окремих біржових секцій і провадження нових напрямів діяльності в кооперативних структурах. Проте більш доцільним є створення нових інфраструктурних об'єктів, зокрема біржових інтернет-майданчиків, спеціалізованих павільйонів на оптово-продовольчих ринках та органічних заготівельно-збутових кооперативів.

Список використаних джерел

1. Милованов Є. Органічне сільське господарство в Україні : законодавство та перспективи [Електронний ресурс] / Є. Милованов. – Режим доступу : http://www.apd-ukraine.de/images/APD_AFPR_04_2015_ukr.pdf

2. Артиш В. І. Перспективи формування ринку органічної продукції в Україні / В. І. Артиш, Г. М. Чорний // Науковий вісник НУБіП України. Сер. : «Економіка, аграрний менеджмент, бізнес». – 2010. – Вип. 154. Ч. 1. – С. 23–29.

3. Безус Р. М. Ринок органічної продукції в Україні : проблеми та перспективи / Р. М. Безус, Г. Я. Антонюк // Економіка АПК. – 2011. – № 6. – С. 47–52.

4. Кобець М. І. Органічне землеробство в контексті сталого розвитку [Електроний ресурс] / М. І. Кобець. – К., 2004. – 22 с. – Режим

доступу : http://www.undp.org.ua/agro/pub/ua/P2004_01_051_04.pdf.

5. Bezus R. Ecological agroproduction in conditions of sustainable development of an economy / R. Bezus, N. Dubrova, A. Bornodo // International scientific journal «Progress». – 2014. – № 1–2. – P. 58–63.

6. Міжнародна федерація органічного сільськогосподарського руху (IFOAM) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ifoam-eu.org.

7. Органік в Україні : федерація органічного руху в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://organic.com.ua.

8. Сільське господарство України за 2014 рік : стат. зб. – К. : Держслужба статистики України, 2015. – 379 с.

9. Про діяльність бірж України у 2014 році : доповідь [Електронний ресурс]. – Держслужба статистики України. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua.

10. Реалізація продукції сільськогосподарськими підприємствами у 2014 році : стат. бюл. – К. : Держслужба статистики України, 2015. – 108 с.

11. Місцевий розвиток за участі громади. Інституційні та прикладні аспекти управління місцевим розвитком, орієнтованим на громаду : монографія / [за заг. ред. Ю. М. Петрушенка] : у 2 т. Том 2. – Суми : Університетська книга, 2014. – 368 с.

12. Сільськогосподарський обслуговуючий кооператив [за ред. М. Й. Маліка, Л. В. Молдаван, Ю. О. Лупенка]. – К. : Аграрна освіта, 2009. – 128 с.

References

1. Mylovanov, Ie. (2015), Organic agriculture in Ukraine: legislation and perspectives, available at: http://www.apd-ukraine.de/images/APD_AFPR_04_2015_ukr.pdf

2. Artysh, V. I. and Chornyi, H. M. (2010), Prospects of formation of the market of organic products in Ukraine. *Scientific Bulletin of National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine*. *Series: «Economics, agricultural management, business»*, vol. 154, part 1, pp. 23–29.

3. Bezus, R. M. and Antoniuk, H. Ia. (2011), Organic market in Ukraine: problems and prospects. *Ekonomika APK*, no. 6, pp. 47–52.

4. Kobets, M. I. (2004), Organic farming in the context of sustainable development, available at: http://www.undp.org.ua/agro/pub/ua/P2004_01_051_04.pdf.

5. Bezus, R., Dubrova, N. and Bornodo, A. (2014), Ecological agroproduction in conditions of sustainable development of an economy. *International scientific journal «Progress»*, no. 1–2, pp. 58–63.

6. The international federation of organic agriculture movements, available at: http://www.ifoam-eu.org.

7. Organic in Ukraine: federation of organic movements, available at: http://organic.com.ua.

8. State Statistics Service of Ukraine (2015), Sil's'ke hospodarstvo Ukrainy 2014. Statystychnyj zbirnyk [Agriculture of Ukraine 2014. Statistical yearbook], State Statistics Service of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

9. State Statistics Service of Ukraine (2015), On the activity of exchanges Ukraine in 2014, available at: http://www.ukrstat.gov.ua.

10. State Statistics Service of Ukraine (2015), Realizatsiia produktsii silskohospodarskymy pidpryiemstvamy u 2014 rotsi. Statystychnyi biuleten [Sales of products by agricultural enterprises in 2014. Statistical bulletin]. State Statistics Service of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

11. Petrushenko, Iu. M. ed. (2014), *Mistsevyi rozvytok za uchasti hromady. Instytutsiini ta prykladni aspekty upravlinnia mistsevym rozvytkom, oriientovanym na hromadu* [Local development of community. Institutional and practical aspects of the management of local development-oriented community], Universytetska knyha, Sumy, Ukraine.

12. Malik, M. I., Moldavan, L. V. and Lupenko Iu. O. ed. (2009), *Silskohospodarskyi obsluhovuiuchyi kooperatyv* [Farm Service Cooperative], Ahrarna osvita, Kyiv, Ukraine.

How to cite this article? Як цитувати цю статтю?

Стиль – ДСТУ:

Маслак О. Розбудова інфраструктури ринку органічної продукції [Електронний ресурс] / О. Маслак // Agricultural and Resource Economics : International Scientific E-Journal. – 2016. – Vol. 2. – No. 1. – С. 65–73. – Режим доступу : www.are-journal.com.

Style – Harvard:

Maslak, O. (2016), The development of the organic products market infrastructure. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, [Online], vol. 2, no. 1, available at: www.are-journal.com.